

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Sport jako nástroj zahraniční politiky státu.

Pavel Medvěd

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Sport jako nástroj zahraniční politiky státu.

Pavel Medvěd

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2012

.....

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Koncept <i>kulturní diplomacie</i> a sport jako nástroj zahraniční politiky státu...5	
2.1 <i>Soft power</i>	5
2.2 <i>Zdroje soft power</i>	7
2.3 Koncept <i>veřejné diplomacie</i>	10
2.4 Koncept <i>kulturní diplomacie</i>	12
2.5 Vztah sportu a zahraničně-politických vztahů v USA a SSSR.....	13
3. Bojkot olympijských her v Moskvě 1980.....	18
3.1 Olympijské hry a Studená válka.....	18
3.2 Bojkot olympijských her v Moskvě 1980.....	20
3.3 Důvody pro bojkot a plánované důsledky bojkotu.....	21
3.4 Účinky bojkotu.....	26
4. Bojkot olympijských her v Los Angeles 1984.....	29
4.1 Důvody pro bojkot a plánované důsledky bojkotu.....	31
4.2 Účinky bojkotu.....	33
4.3 Shrnutí bojkotů 1980 a 1984.....	35
5. Závěr.....	37
6. Seznam literatury.....	42
7. Resumé.....	45

1. Úvod

Sport a politika nejsou tak vzdálené, jak by se na první pohled zdálo. I počátek moderních olympijských her, v roce 1896, a masového sportu, tak jak ho známe dnes, je propojen s politikou a mezinárodními vztahy. Mnoho odborníků se domnívá, že se Pierre de Coubertin snažil zlepšit profil Francie a svým zájmem o sport a Olympiádu podporoval francouzské odhodlání a mezinárodní spolupráci a přátelství. A nebyl jediným, kdo chtěl dosáhnout určitého politického cíle skrze sport.

S tím, jak se prodlužovala délka volného času, včetně volna pro průměrného dělníka, narůstala míra participace obyvatelstva ve sportu, ať už aktivním nebo pasivním. Sport se stal nedílnou součástí kultury a úspěchy v něm vypovídaly o prestiži národa v zahraničí. Ve stejném období se nedílnou součástí politické kultury stala důležitost veřejného mínění na domácí nebo zahraniční záležitosti, která se politicky promítla i do zájmu o sport. Vše vedlo k propojení politiky a sportu a k jeho využití jako nástroje zahraniční politiky státu. Cílem mé práce je toto dokázat a představit sport jako nástroj zahraniční politiky státu.

Cíle své práce se budu snažit dosáhnout správným teoretickým zařazením sportu jako nástroje zahraniční politiky státu a poté aplikováním tohoto základu na vybrané příklady z historie. Těmito příklady jsou zahraničně-politicky motivované bojkoty olympijských her v letech 1980 a 1984. V závěru dokážu, že sport může být a také byl využit jako nástroj zahraniční politiky státu. Toto prokážu propojením všech 3 částí mé práce v jeden celek.

Ve druhé kapitole se pokusím rozebrat teorii *soft power*, tzv. *moc měkkou*, tak jak ji prezentoval J. Nye ve své knize. Nye rozpoznává 2 složky moci a to *moc měkkou*

a moc tvrdou. Vzhledem k povaze mé práce pracuji s *měkkou* složkou moci, která během 20. století významně nabyla na významu. Bylo to díky rozvoji informačních technologií, potažmo dostupnosti informací široké veřejnosti, a také díky příliš vysokým nákladům na užití prostředků *tvrdé moci* v praxi.

Z teoretického konceptu *soft power* vyplývá důležitost pozitivního obrazu státu v zahraničí, stejně jako důležitost veřejného mínění doma i v zahraničí. Tyto důsledky jsou pro moji práci stěžejní. Každý stát disponuje určitou *soft power*, která může být využívána k naplňování zahraničně-politických cílů. Tato moc pochází z různých zdrojů, kdy jedním z těch nejdůležitějších je kultura a její atraktivita v zahraničí. Dalšími zdroji mohou být politické hodnoty země, nebo její zahraniční politika.

Zdrojem *soft power* USA je například velikost USA, silná ekonomika, filmový a zábavní průmysl, kam řadím i sport a sportovní přenosy. Celosvětová sledovanost amerických lig v basketbale nebo fotbale je toho důkazem. Stejně tak je vysoká sledovanost amerického týmu na olympijských hrách při tradičnímu honu za medailemi. Podobně se dá mluvit i o SSSR v době Studené války. *Soft power* SSSR vycházela hlavně z velikosti ekonomiky a úspěchů SSSR v druhé světové válce při porážce Hitlerova Německa. Dalšími zdroji byla proti-imperialistická rétorika, nebo státem financované programy, kam také patřil sportovní program SSSR, který byl založen na profesionalitě a dosahování co nejlepších výsledků na mezinárodní scéně. Tyto úspěchy zde byly dávány do souvislosti s celkovým obrazem státu, jeho prestiží a legitimitou v mezinárodní komunitě.

Sport má moc přitáhnout, zaujmout, a co je důležité, také stmelovat obyvatelstvo. To jej předurčuje k využití k zahraničně-politickým účelům. Toto se snažím prokázat v teoretické části o propojenosti zahraniční politiky a sportu. Jedním z nástrojů, kterým se dá sport takto uchopit, je *veřejná diplomacie* a s ní související

kulturní diplomacie. Tyto koncepty rozebírám v poslední části druhé kapitoly. *Kulturní diplomacie* je součástí *veřejné diplomacie* a obojí má za cíl ovlivňovat veřejné mínění v zahraničí. Kulturní diplomacie se snaží pozitivně ovlivňovat představy o dané zemi, snaží se chránit a podporovat státní zájmy v zahraničí a činí tak skrze komunikaci se zahraničím. Tato komunikace může mít různou formu, často se však jedná o formu mediální kampaně, která se snaží ovlivnit veřejné mínění v zahraničí. Jako příklad slouží mediální kampaně, snažící se ovlivnit veřejné mínění v zahraničí, probíhající před a během bojkotů olympijských her v letech 1980 a 1984.

Toto se snažím dokázat ve třetí kapitole, kde podrobně rozebírám bojkot Olympijských her v Moskvě v roce 1984 a ve čtvrté kapitole, kde rozebírám situaci kolem bojkotu olympijských her v Los Angeles v roce 1984. Ideologické soupeření mezi USA a SSSR zde proniklo také na půdu olympijského hnutí. Hry se po druhé světové válce velmi rozrostly a jejich prestiž stoupala. Zároveň se však velmi zvýšily náklady na jejich pořádání. To mělo za následek, že pouze USA a SSSR stály o pořádání olympijských her v roce 1980. Bylo to pro ně velmi důležité, neboť tím chtěly demonstrovat svou sílu a vyspělost a přenesly tak svůj ideologický boj na sportovní půdu.

Hry v roce 1980 nakonec získala Moskva, která však v roce 1979 provedla invazi do Afghánistánu a velmi si tak rozlítla mezinárodní komunitu. Prezident USA Carter se z tohoto důvodu rozhodl, že USA bude olympijské hry v Moskvě bojkotovat. Hlavním cílem a předpokladem bylo ovlivnění veřejného mínění v Rusku i v zahraničí ve prospěch USA a také finanční a mediální poškození olympijských her, potažmo pořádajícího SSSR. Tento bojkot provázela mediální kampaň, která se snažila sledovat zahraničně-politické cíle USA. Sport byl zde přímo využit jako nástroj zahraniční politiky státu, který však nepřinesl kýžené výsledky a nakonec byl jedním z důvodů pro Carterovo neúspěch v prezidentských volbách. S odstupem času můžeme soudit, že

olympijské hry v Moskvě v roce 1980 byly úspěšné. Nebyly sice ziskové, ale v žádném případě nelze hovořit o slabých hrách, nebo o tom, že by bojkot hry významně poškodil.

Podobné to bylo i při sovětském bojkotu olympijských her v Los Angeles v roce 1984. SSSR zde také mimo jiné sledovala svoje zahraničně-politické cíle, když vyhlásila bojkot olympijských her v Los Angeles. Jedním z těchto cílů bylo například poškození pověsti prezidenta Reagana a ovlivnění tak jeho případného znovuzvolení do prezidentského křesla. Dalšími cíly bylo podkopat americkou sílu a ovlivnit veřejné mínění v USA a ve světě. Také zde probíhala mezinárodní mediální kampaň za účelem ovlivnění veřejného mínění v zahraničí v sovětský prospěch. Sověti předpokládali, že pověst a obraz USA velmi utrpí a že můžou svým protestem pozitivně ovlivnit veřejné mínění o své zemi v zahraničí. Toto se nakonec nepotvrdilo. Stejně jako v Moskvě, hry v Los Angeles byly velkým úspěchem. Sport zde byl sovětskou vládou použit jako nástroj zahraniční politiky státu, minul se však předpokládaným účinkem.

V závěru přednesu všechny základní argumenty mé práce. Tyto argumenty posléze propojím v jeden celek a tím představím sport jako nástroj zahraniční politiky státu.

2. Koncept kulturní diplomacie a sport jako nástroj zahraniční politiky státu

Dříve než rozeberu vztah zahraniční politiky a sportu a koncept *kulturní diplomacie* a jeho propojení se sportem jako nástrojem zahraniční politiky státu, rád bych uvedl z jakých teoretických základů vycházím.

2.1 *Soft power*

Teoretický základ mé práce vychází z především z konceptu *soft power*, tak jak ho představil J. Nye ve své knize *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Tato kniha bude podrobněji rozebrána v úvodní části této kapitoly. Vysvětlení konceptu *soft power* je zásadní pro další směřování mé práce.

Základní argument knihy *Soft Power: The Means to Success in World Politics* je, že moc státu má dvě složky. *Hard power* a *soft power*. Do českého jazyka bychom to mohli přeložit jako *moc měkkou a moc tvrdou*. Tyto složky moci jsou podle Nye propojené, někdy mohou stát proti sobě v opozici, jindy se mohou vzájemně doplňovat. Silná země disponuje, jak prostředky potřebnými k pobídkám, nebo sankcím, které jsou zdrojem *hard power*, tak zdrojem *soft power*, který je založen na atraktivitě státu pro ostatní země (Nye, 2004: 5-11). Popíši zde nyní obě složky moci, ale v dalších kapitolách budu pracovat už jen s principem *soft power*, jelikož princip *hard power* není pro moji práci relevantní, protože nemohl být v případě mezinárodního sportu účinně využit. Naopak sportovní dimenze mezinárodní politiky a veřejné diplomacie zapadá do teorie o *soft power*, jak později ve své práci prokážu.

Koncept *soft power* vychází ze dvou předpokladů. První předpoklad je, že stát není jediným relevantním hráčem na poli mezinárodních vztahů. V mojí práci sice užívám příkladů z dřívějších let, kde státy byly v hlavní roli mezinárodního dění, ale toto tvrzení přestává v posledních letech podle mnoha odborníků, i podle mého názoru, platit. Druhý předpoklad je, že mezinárodní vztahy jsou vnímány jako vztahy tržní, kde se aktér snaží co nejlépe prezentovat svou značku v zahraničí a snaží se tak ovlivnit příjemce vysílané zprávy (Tomalová, 2008: 13). Z těchto předpokladů i z teorie o *soft power* vychází další koncepty, které budu podrobněji popisovat v druhé části této kapitoly a které jsou pro moji práci také důležité. Jde například o důležitost pozitivního obrazu země v zahraničí, koncept veřejné diplomacie, nebo koncept kulturní diplomacie.

Hard power znamená moc založenou na donucovacích prostředcích, ať už vojenských nebo ekonomických. *Hard power* je podle Nye založena na pobídkách, anebo na vojenských nebo ekonomických hrozbách. Rychlý vývoj komunikačních a vojenských technologií ve 20. století měl neblahý vliv na vojenství států, zatímco politické a sociální náklady vojenství rostly.

Nukleární zbraně byly dobré pouze pro odstrašení, ale jinak byly pro konvenční boj nepoužitelné. To se například potvrdilo ve Válce ve Vietnamu, kde se Vietnam prosadil a dokázal, že země nedisponující jadernou zbraní může odolat konvenční válce s jadernou mocností. Rozvoj informačních technologií zapříčinil rozmach vlastenectví po celém světě a znemožnil tak mocnostem ovládat velká území jen hrstkou lidí, jako to bylo možné v minulosti. Tento systém vlády se stal příliš drahým. V neposlední řadě je nutné zmínit důležitost sociálních změn, které proběhly ve 20. století a které přeorientovaly demokratické státy ke kladení důrazu na blahobyt, ne na válečné úspěchy. Globalizace pokročila natolik, že například USA hrozí, že neuváženou vojenskou akcí ohrozí svoje ekonomické zájmy (Nye, 2004: 3-21). Toto vše podporuje

předpoklad, že *soft power* nabývá na významu, jelikož vojenství se stalo politicky i finančně nákladným.

Soft power je mocí měkkou, nebo také lze říci přitažlivou. Stejně jako *hard power* se snaží dosáhnout svého cíle, kterým je ovlivňování chování ostatních lidí, ale dělá to jinými metodami. *Soft power* je založena na schopnosti ovlivňovat mínění nebo preference lidí v zahraničí. Je to schopnost přitáhnout pozornost a změnit něčí názor nebo pohled na věc (Nye, 2004: 5).

Toto bylo dle mého názoru jedním z hlavních cílů a předpokladů při vyhlášení bojkotů Olympijských her v letech 1980 a 1984. Političtí představitelé si byly vědomi toho, jakou moc má jejich *soft power*. Dokáže ovlivnit věci, nebo veřejné mínění, v jejich prospěch, aniž by museli sahat k silovým nástrojům, které jsou nákladné. Pro moji práci je toto zásadní, pracuji s předpokladem, že role veřejného mínění, ať už doma nebo v zahraničí, je pro stát a jeho zahraničně-politické cíle důležitá.

2.2 Zdroje *soft power*

Nye tvrdí, že stát má 3 základní zdroje *soft power* (Nye, 2004: 11). Prvním a pro moji práci nejdůležitějším zdrojem je jeho kultura. Kultura je pojem velmi široký a těžko definovatelný, pokud bych ho přece jen měl nějak definovat, použil bych definici UNESCO, která říká, že kultura je: „souhrnem distinktivních duchovních, materiálních a intelektuálních rysů, které charakterizují společnost.“¹ Sport je dle mého názoru také nedílnou součástí kulturního dědictví země. Má-li stát silnou pozici, související

---

¹UNESCO,

http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661mexico_en.pdf/mexico_en.pdf.

s rozvinutou kulturou, která je pozitivně vnímána v zahraničí, disponuje určitým kulturním potenciálem, který může být využit k utváření a vymezování pozice státu v mezinárodní komunitě (Tomalová, 2008: 10). Jestliže země disponuje kulturou, která má univerzální hodnoty a politika této země podporuje rozvoj takových hodnot, které sdílejí i ostatní národy, zvyšuje se *soft power* země a s tím i pravděpodobnost dosažení plánovaných cílů. Univerzalita hodnot je velmi důležitá, jelikož jenom tak může země počítat s účinnou *soft power*. Stát, který zaujme největší publikum, má také největší šanci využít potenciál *soft power* (Nye, 2004: 11-15).

Druhým zdrojem *soft power* jsou politické hodnoty země. Tyto hodnoty jsou například zafixovány v mysli lidí, kteří v USA pracovali, cestovali, nebo studovali a odnáší si poté tyto hodnoty s sebou domů. Tyto hodnoty mohou být také šířeny médii (Nye, 2004: 11). Nye píše, že jedním z největších zdrojů měkké moci je například Hollywood, nebo Michael Jordan. Zde je znázorněno propojení sportu se *soft power*.

Třetím zdrojem *soft power* státu je podle Nye jeho zahraniční politika (Nye, 2004: 11). Obliba země v zahraničí je propojena s chováním této země v zahraničí. Tento předpoklad je například dokázán na prudkém snížení popularity USA po začátku Války v Iráku v roce 2003. Zahraniční politika může poškodit nebo zvýšit *soft power* a tím ovlivnit obraz země v zahraničí.

Soft power je tedy založena na principu přitažlivosti. Zároveň je *soft power* odvozena z přitažlivých univerzálních hodnot, silné kultury, politiky a institucí, které mohou pozitivně zapůsobit v zahraničí. Pro moji práci je důležité zmínit zdroje měkké moci USA a SSSR.

Spojené státy mají mnoho zdrojů, které mohou potenciálně sloužit jako zdroje *soft power*. USA je velká, mocná země se silnou ekonomikou a stabilním politickým systémem. Nye udává další příklady, které úzce souvisí s kulturou USA, jako je například atraktivita USA pro imigraci, největší distribuce filmů a televizních programů, nejvíce zahraničních studentů na amerických univerzitách, nejvíce publikovaných knih, nejvíce prodaných hudebních nahrávek, nebo například nejvíce získaných Nobelových cen. Co je důležité je, jak je s těmito zdroji měkké moci nakládáno, jelikož jejich účinnost je omezená podle charakteru obecnostva (Nye, 2004: 33-34).

Pro moji práci je ale nutné zdůraznit, že jedním z potencionálních zdrojů měkké moci je podle Nye i sport, jakožto součást kultury. Sport může hrát důležitou roli při sdělení amerických hodnot. Nye dokazuje tento potenciál sportu na vysoké sledovanosti amerického basketbalu, hokeje, nebo fotbalu po celém světě. Stejnému účelu mohou sloužit i olympijské hry, jejichž sledovanost je také vysoká po celém světě a kde tým USA patří k nejúspěšnějším v historii.

V 70. a 80. letech byl hlavním konkurentem USA na poli *soft power* Sovětský svaz. Ten se angažoval v kampani, která svět přesvědčovala o správnosti komunistického systému. Lze zde mluvit o komunistické propagandě, i když termín propaganda podle Tomalové úzce souvisí se *soft power a veřejnou diplomacií*. Určitý rozdíl tu ale je. Jestli lze někde pozorovat rozdílnost, pak je v tom, že veřejná diplomacie by měla být oboustranným procesem, zatímco propaganda se jednostranně snaží ovlivnit chování nebo veřejné mínění v zahraničí, bez nutnosti zpětné vazby (Tomalová, 2008: 19-20).

SSSR skutečně bylo atraktivní po Druhé světové válce pro mnoho států východní Evropy. Důvodem byla houževnatost ruské armády a její úspěch při porážce Hitlerovského Německa. Také mnoho národů v Africe a Asii se SSSR sympatizovalo,

díky jejich silné proti-imperiální rétorice na mezinárodní scéně. SSSR utratilo miliardy dolarů za programy veřejné diplomacie, které by pozitivně ovlivnily veřejné mínění o SSSR a sovětském systému v zahraničí (Howell, 1975: 137-145). Paralelně se SSSR snažilo skrze tyto programy negativně ovlivnit mínění o USA ve světě.

Jedním z takových programů byl i sovětský sportovní systém, do kterého SSSR investovalo mnoho peněz a který byl založený na profesionalitě a snaze o dosahování co nejlepších výsledků na mezinárodní scéně. Úspěchy měly zajišťovat legitimitu pro sovětskou vládu a její funkční společenský systém. Ta kladla velký důraz na ukázkou účinnosti jejich sportovního programu skrze tyto úspěchy (Levermore, 2004: 41-42). A nešlo jen o sportovní program, protože v pozadí apolitičnosti sportu byl jasný předpoklad, že prestiž získaná ve sportu přímo souvisí s vyspělostí a silou politického systému celkově. Dle mého názoru, je toto jasným důkazem, že *soft power* je nezbytným předpokladem, pro důraz kladený některými státy na mezinárodní záležitosti, které se týkají mezinárodních sportovních klání. Tyto klání jsou pro tyto státy důležitým nástrojem při ovlivňování veřejného mínění doma i v zahraničí a jak v závěru prokážu, byly takto i použity.

2.3 Koncept veřejné diplomacie

Vláda *soft power* využívá skrze veřejnou diplomacii, nebo bilatelární, nebo multilaterální diplomacii (Nye, 2004: 31). Pro náš rozbor je důležitý koncept *veřejné diplomacie*, který je přímo propojen s konceptem *soft power*, jelikož *veřejná diplomacie* je jedním z nástrojů *soft power*. Pojem *veřejná diplomacie* je pojmem nově definovaným, ale jeho obsah a nástroje nové nejsou. Tato forma diplomacie existovala v zahraniční politice států už dávno, ale výrazně nabyla na významu po rozvoji informačních technologií a tím pádem dostupností informací pro širokou veřejnost.

Zároveň s tím vzrostla i důležitost veřejného mínění na uskutečňování zahraniční politiky státu (Peterková, 2008: 8-9).

J. Peterková ve své knize udává tuto definici: „*Veřejná diplomacie je činnost zaměřená na utváření a ovlivňování pozitivních představ o daném státu, hodnotách a činnostech, které reprezentuje mezi zahraniční veřejností. Prostředkem k dosažení žádoucího cíle je pravdivá komunikace se zahraniční veřejností prováděná v součinnosti státního aparátu i soukromých subjektů.*“ Z této definice vyplývá, že stát už není jediným aktérem na mezinárodní scéně a musí se o svou moc dělit. Jsou zde i jiní aktéři, kteří mají také určitou *soft power*. Můžou to být různé dobrovolné organizace, zájmové skupiny, soukromé společnosti, jedinci, náboženské skupiny, atd (Peterková, 2008: 13). Mezi tyto aktéry řadím také Mezinárodní olympijský výbor a olympijské hnutí, kterými se budu zabývat v dalších částech práce.

Veřejná diplomacie je podle J. Peterkové nástrojem, kterým se dají prosazovat zahraničně-politické cíle země. Často je zaměňována s termínem *propaganda*, se kterým přímo souvisí, jelikož mají stejné cíle i prostředky jak jich dosáhnout. Obojí je proces komunikace se zahraničním publikem za účelem dosažení pozitivních představ o zemi a jejím společenském systému, nebo za účelem ovlivnění veřejného mínění v zahraničí ve svůj prospěch. O propagandě se však často mluví v negativním smyslu. Je to způsobeno jejím propojením s totalitními režimy a také protože se snaží manipulovat a někdy vědomě pracuje s nepravdami. *Propaganda* nepotřebuje zpětnou vazbu, zatímco *veřejná diplomacie* ano (Peterková, 2008: 17). Je těžké rozlišit přesně, zda se v určitém případě jedná o *veřejnou diplomacii* nebo o *propagandu*, jelikož může být užito obou nástrojů najednou. Nebudu proto dále ve své práci rozlišovat, zda se jedná o *veřejnou diplomacii*, nebo o *propagandu* a budu pracovat s pojmem *veřejná diplomacie*. Pro můj rozbor je důležité, že ať už *propaganda* nebo *veřejná diplomacie*, obojí má stejnou charakteristiku. Je to například snaha o ovlivnění veřejného mínění v zahraničí, ochrana

a podpora státních zájmů v zahraničí, použití mediální kampaně, nebo snaha o ovlivnění veřejného mínění v zahraničí.

2.4 Koncept kulturní diplomacie

Kulturu jsem již dříve definoval jako souhrn odlišných intelektuálních, materiálních a duchovních vlastností národu. Do kultury jsem zařadil i sport a jeho propagaci. Pro moji práci je nyní důležité uvědomit si, že kultura a její vnímání je v zahraničních vztazích odvozena od chování aktérů zahraniční kulturní politiky.

Z první části 2. kapitoly vyplývá, že kultura je součástí a zároveň zdrojem *soft power* státu. Stejně tak *veřejná diplomacie* má svou kulturní dimenzi, jelikož kulturní složka je důležitou součástí mezinárodních vztahů. Podle Tomalové: „*kulturní potenciál státu nebo jiného subjektu mezinárodních vztahů vytváří kapitál, který je využíván k formování a vymezování pozice na mezinárodní scéně*“ (Tomalová, 2008: 10). Tento kapitál představuje dle mého názoru *soft power*. Moc státu není odvozena jen od velikosti armády nebo ekonomiky. Důležitou roli hraje i obraz státu za hranicemi, který je také utvářen jeho kulturou. S tímto přímo souvisí pojem *nation branding*, který se překrývá s *veřejnou* i *kulturní diplomacií* a který se přímo snaží ovlivňovat značku, nebo obraz státu v zahraničí (Peterková, 2008: 18-20).

Kultura a *kulturní diplomacie* jsou součástí mezinárodních vztahů již od starověku, nicméně na významu začaly nabývat až od druhé poloviny 19. století. Podnětem se stává koloniální úsilí velmocí (Tomalová, 2006: 6-80), které využívaly svého kulturního potenciálu k dosažení plánovaných cílů zahraniční politiky. Kultura může být chápána jako zdroj národní identity a odlišnosti od ostatních národů. *Kulturní diplomacie* pak může být chápána jako součást zahraniční politiky.

Kulturní diplomacie je tedy součástí *veřejné diplomacie*, která staví na teorii *soft power*, a která přímo slouží jako nástroj *soft power*. Stát se prostřednictvím svojí *kulturní diplomacie* snaží předávat zprávy a ovlivňovat tak svůj obraz v zahraničí a také ovlivňovat zahraniční veřejné mínění ve svůj prospěch. Součástí kultury je i sport, který má vysokou sledovanost a je tedy ideálním místem pro uskutečňování kulturní diplomacie. Mezinárodní sportovní akce jsou tedy, dle mého názoru, jedním z nástrojů, kde může být *kulturní diplomacie* prováděna a zprávy předávány. Vztah sportu a mezinárodní vztahů rozebírám v následující části mé práce.

2.5 Vztah sportu a zahraničně-politických vztahů USA a SSSR

Chceme-li správně pochopit vztah americké politiky k mezinárodnímu sportu, musíme nejdříve pochopit, jakými motivy se obvykle demokratický stát a jeho politika řídí. Pracuji s dvěma všeobecně přijímanými předpoklady. První je schopnost vytvořit a udržet fungující stát, který zajistí přijatelný životní standart pro své obyvatele, stabilní politické prostředí, bezpečnost, pořádek, atd. Druhým, pro moji práci důležitým, základním motivem země je snaha o to, být uznávána a respektována v mezinárodní komunitě (Bairner, 2009: 8). Kdybych měl tyto motivy shrnout a aplikovat na svůj rozbor, pak národy podle nich hledají vnitřní stabilitu a mezinárodní uznání. Mezinárodní sportovní akce jsou v tomto případě vnímány jako jeden z nástrojů veřejné diplomacie, který se ze své podstaty snaží mezinárodního uznání a prestiže dosáhnout. Touto činností podporují zároveň domácí stabilitu.

Sport má ve státě integrující roli. Dokáže smazávat etnické, rasové, náboženské, nebo třídní rozdíly. (Tomlinson, 2006: 26). Sport může proto přispívat k silnějšímu národnímu cítění a celkově podporuje národní identitu země. Vlády a politici proto často podporují mezinárodní sportovní akce a účast svých zemí na nich.

Kritici namítají, že vláda se tím pouze snaží kontrolovat obyvatelstvo. Stát zavedením určité dominantní hodnoty ve společnosti, v tomto případě důrazu na sport a jeho propagaci, zajišťuje podporu a legitimitu pro svojí vládu. Jestliže je tato strategie úspěšná, posílí to postavení vlády doma i v zahraničí (Tomlinson, 2006: 29).

Zařazení se po bok mezinárodní sportovní komunity znamená však také zřízení a účast v institucích, která jsou ve své podstatě mezinárodní, některé globální. Sport pak funguje jako mechanismus, který propojuje jednotlivé články řetězce v jeden mezinárodní celek. Pomáhá rozvinutí organizačních a administrativních schopností občanů, jejich komunikaci a kooperaci v mezinárodním měřítku (Allison, 2005: 9). Sport je mezinárodní záležitostí sám o sobě.

USA dle mého zapadá do vzorce popsaného v předešlé části, který přisuzuje sportu politickou roli. USA si je dobře vědoma zahraničně-politického potenciálu sportu. Důkazem může být například velká důležitost počtu medailí získaných na Olympijských hrách pro USA. Množství medailí bylo užíváno jako měřítko statusu v mezinárodní komunitě, ale zároveň jako integrující prvek na domácí půdě. Stejně tak bylo množství medailí měřítkem politické legitimacy vlády, nebo odhodlání a vyspělosti společnosti. Byla zde jasně patrná motivace propojit status úspěšné země ve sportu se statusem respektované země v mezinárodní komunitě a využít toho jako politické výhody (Hoberman, 2008: 16-20). Zde aplikuji teorii *soft power*, kdy se USA snažila skrze sport a jeho propojení s veřejnou diplomacií pozitivně ovlivnit obraz své země v zahraničí, nebo ovlivnit veřejné mínění v zahraničí ve svůj prospěch. Předpoklad je, že čím více medailí by USA získala, tím více by narůstala její *soft power*.

Sport byl v průběhu 70. a počátkem 80. let využíván k zviditelnění se, ideologickému vyjádření se, posílení statusu země, nebo získání mezinárodní legitimacy a prestiže. Sport byl nástrojem, jak otestovat vztahy s cizí zemí. Byl také využíván na podporu mezi-kulturního dialogu mezi národy (Hill, 1996: 32). To všechno dokazuje, že sport je aktivitou, která byla pro USA velmi politicky důležitá. Nebyla zásadní pro přežití státu, ale byla důležitá pro mezinárodní diplomacii, kooperaci, interakci, uznání a pozitivní nebo negativní ovlivnění veřejného mínění doma i v zahraničí.

USA nikdy přímo nepřiznalo, jak moc stojí o úspěchy na mezinárodním sportovním poli, ale z chování to bylo patrné (Jarvie, 2006: 14). Primární rolí sportu bylo v tomto případě uskutečňování veřejné diplomacie na mezinárodním poli. Sport artikuloval politické zájmy a cíle státu. Jedním z důkazů je rozbor zahraničně-politického chování USA po invazi do Afghánistánu, který je představen ve 3. kapitole. Ta pojednává o americkém bojkotu Olympijských her v Moskvě v roce 1980.

Abychom lépe pochopili vztah sovětů ke sportu, musíme detailněji rozebrat jeho propojenost s politikou. Tělovýchova a sport byly pro komunistickou stranu velmi důležité. Ačkoliv obyčejní Rusové nebyly nikdy zapálenými sportovci, komunistická strana sport a tělovýchovu použila jako svůj nástroj moci a zavedla státem kontrolovaný systém založený na tělovýchově komunistické mládeže a posilování bojeschopnosti národa. Sport jako takový byl oddělen od tělovýchovy po Druhé světové válce, kdy byl schválen sportovní program, který zahrnoval získání mezinárodní prestiže skrze vítězství na mezinárodním sportovní půdě. Byl kladen velký důraz na mezinárodní úspěchy a překonávání světových rekordů. Vítězství bylo považováno jako důkaz vyspělosti sovětského sportu potažmo sovětského politického systému (Peppard, 1993: 2-10). Sport byl zde také využíván k artikulaci národních zájmů, ovlivnění mínění doma i v zahraničí, nebo k vyjádření ideologické propagandy. Toto sport propojuje s teorií *soft power* a *veřejnou diplomacií*, jelikož zde probíhala otevřená komunikace se zahraničím, která sledovala zahraničně-politické zájmy SSSR.

Rozdělením světa na dva soupeřící tábory a s nukleární hrozbou visící ve vzduchu, se sport stal jedním z nástrojů státu se zahraničně-politickým významem. Stal se půdou, kde se státy mohly utkat, bez negativních důsledků války. Sport byl ideálním nástrojem politické propagandy. Sportovní klání a úspěchy vyvolávaly vlastenecké cítění, ale zároveň byly na pohled apolitické a obyvatelstvu srozumitelné (Frey, 1991: 503-522). Díky rozvoji komunikačních technologií se sportovní přenosy velmi rozšířily a měli velkou sledovanost.

Sport v SSSR byl plně integrován do sociálního a politického systému státu a tím pádem byl i nástrojem vládního aparátu, který ho přímo řídil a který určoval jeho politiku doma i v zahraničí. Závislost sportu na vládě byla v SSSR vždy jasně patrná, jelikož administrativa sportu byla plně v kompetenci komunistické strany (Howell, 1975: 137-145).

Abychom pochopili odlišnost sovětské struktury sportu a tělovýchovy, musíme prozkoumat 3 základní faktory, které ji odlišují od západního stylu strukturace sportu.

Za prvé, sport jako takový je v SSSR politickou institucí, která je řízena i strukturována státem. Sovětský národní olympijský výbor je proto vládní institucí. Jeho členové jsou jmenováni a řízeni komunistickou stranou. Politika této instituce je proto vždy řízena komunistickou stranou, potažmo sovětskou vládou. Jakákoliv rozhodnutí jsou vydávána stranickým politbyrem, bez konzultací s příslušnými institucemi. Toto je zásadní věc pro můj rozbor, jelikož zde je organizační struktura sportu plně propojena s politickou strukturou státu a vše je řízeno přímo politickými představiteli státu. Politbyro vydává příkazy, které jsou poté příslušnými institucemi vykonány (Peppard,

1993: 15). Bojkot Olympijských her v Los Angeles v roce 1984 byl proto přímým rozhodnutím sovětské vlády.

Za druhé, všichni sportovci, kteří mají právo na titul Mistr sportu nebo vyšší, jsou profesionálové. Jejich zaměstnáním je sport a jsou odměňováni a kádrováni na základě sportovních výsledků (Peppard, 1993: 16). Sovětští reprezentanti jsou tím pádem plně v moci státu a jeho institucí.

Za třetí, před Michailem Gorbačovem a jeho programem Glastnosť, žádná nezávislá zájmová skupina nebo organizace neměla vliv na politiku sportu v SSSR, zvláště tu, která se týkala mezinárodních vztahů. Tato politika byla plně v rukou sovětské vlády, která kontrolovala vše, co se týkalo mezinárodních sportovních klání. Díky kontrole médií se zde například nenašla žádná skupina, která by se snažila oponovat rozhodnutí o bojkotu OH v Los Angeles (Peppard, 1993: 16).

Toto vše dokazuje, že sport byl v SSSR plně v rukou státu a sloužil jako jeho politický nástroj. Toto znázorním ve 4. kapitole, na příkladu sovětského bojkotu Olympijských her v Los Angeles v roce 1984.

3. Bojkot olympijských her v Moskvě 1980

Dříve než vysvětlím situaci kolem bojkotu olympijských her v Moskvě v roce 1980, stručně přiblížím politickou situaci v jednotlivých zemích, která přispěla k jeho uskutečnění. Rok 1980

3.1 Olympijské hry a *Studená válka*

Po nástupu Vladimíra Lenina k moci v roce 1917 se ideologické cesty USA a Ruska rozdělily. Po skončení občanské války v Rusku se země vydala cestou komunismu a její obyvatelé byli připraveni o svá občanská práva a svobody. Toto ostře kontrastovalo s USA, kde byla svobodná a demokratická společnost. Vztahy těchto zemí se zhoršily po konci Druhé světové války, po tom co SSSR převzalo kontrolu nad většinou území východní Evropy a dosadilo zde komunistické vlády. Plány SSSR na rozšíření komunismu a tím pádem své moci do celého světa, společně se zbrojnými závody, vedly ke globálnímu soupeření těchto zemí o moc a vliv. Toto období se nazývá *Studenou válkou*. Politika Studené války se velmi brzo začala vměšovat do mezinárodního sportu a také do olympijských her.

Sovětský Národní olympijský výbor byl formálně uznán mezinárodním olympijským výborem v roce 1951. SSSR pvo na letních olympijských hrách v Helsinkách v roce 1952 (Shaikin, 1988: 7). Počátkem 70. let se USA i SSSR snažilo získat prestiž v olympijském hnutí a tím pádem i prestiž a pozitivní obraz ve světě. Pořádání olympijských her sloužilo jako ukázka síly a moci národa, jeho ekonomické, kulturní a politické vyspělosti.

Olympijské hry jsou výjimečné. Je to největší pravidelně pořádané setkání občanů různých zemí na světě. Hry mají obrovskou sledovanost a mediální pokrytí. Žádná jiná pravidelně pořádaná akce nemá takovou pozornost jako olympijské hry. Olympijské hry mají taky velký vliv na domácí obyvatele, neboť vítězství atletů obyvatelstvo inspiruje a stmeluje (Rosner 2009: 27). To jsou některé důvody, proč jsou atraktivním cílem pro politické aktivity a vyjádření. USA a SSSR si toho byly velmi dobře vědomi a rozhodly se aktivně zapojit do olympijského hnutí s cílem využít ho ve svůj politický prospěch.

Ideologické soupeření mezi USA a SSSR se přeneslo i na neutrální půdu olympijského hnutí. Los Angeles i Moskva podalo oficiální nabídky na hostování letních olympijských her v roce 1976. Aby se předešlo přímé konfrontaci těchto dvou zemí v ucházení se o hostování her v roce 1976, bylo pořádání těchto her uděleno Montrealu (Allison, 2005: 22).

Carter stejně jako zbytek světa si uvědomoval, jak moc Rusové do olympijských her investují a jak jsou pro ne důležité. Důležitost získání her pro Moskvu je například vykreslena v Knize aktivního straníka, ročník 1980, která byla vydávána sovětskou vládou. Píše se zde například, že ideologický boj mezi Východem a Západem přímo ovlivňuje výběr měst pro pořádání olympijských her, jejich program a průběh. Sověští představitelé věřili, že pořádáním her dosáhnou rovnosti s USA v olympijském hnutí, protože Američané olympijské hry pořádaly už pětkrát (Hill, 1999: 45). Tento status mocnosti, která má na to uspořádat velkou sportovní akci, dodá váhu na mezinárodní scéně. Pořádání her by mohlo pomoci získat další legitimitu pro sovětský systém a politickou strukturu. Díky tomu odstartovalo SSSR agresivní a drahou kampaň k získání olympijských her v roce 1980. Sověti věřili, že pořádání her jim nejen umožní vštípit nacionalismus svým občanům, ale také že ohromí a šokují svět uspořádáním nejlepších olympijských her v dějinách.

Rozhodnutí udělit pořádání olympijských her v roce 1980 Moskvě bylo podloženo nadějí mezinárodního olympijského výboru, že mezinárodní situace zůstane klidná. O pořádání her v roce 1984 se ucházelo jediné Los Angeles a mezinárodní olympijský výbor byl proto nucen rozhodnout o přidělení hostování her Los Angeles (Hill, 1999: 49). Oba státy byly rozhodnuté demonstrovat svou sílu a vyspělost uspořádáním největších olympijských her v historii.

Je nutné také zmínit, jaká byla situace v olympijském hnutí během těchto let. Tato perioda od roku 1972 až do roku 1984 byla pro olympijské hnutí nejvíce sužující periodou v dějinách. Po teroristických útocích v Mnichově v roce 1972, kde Palestinská organizace Černé září spáchala atentát na izraelskou sportovní výpravu, zvyšující se hrozby a rizika o bezpečnost her velmi zvedly náklady na jejich pořádání. To vedlo většinu zemí k upuštění od plánů na pořádání olympijských her. Tato neochota ucházet se o hry vedla k rozhodnutí o udělení pořádání her v roce 1980 Moskvě a v roce 1984 Los Angeles, protože to byly jediné 2 státy, které se v roce 1973 o pořádání her v roce 1980 ucházely. Toto rozhodnutí padlo v průběhu Studené války a ideologické soupeření proniklo i na neutrální půdu olympijského hnutí. Studená válka nebyla jediným politickým tématem, které proniklo na olympijské hry. Byl tady také spor o uznání Taiwanu, jako oficiálního zástupce Číny a také vztah mezinárodního olympijského výboru k JAR a zemím, které mají vazby na tento režim, který praktikuje politiku apartheidu (Allison, 2005: 25-27).

3.2 Bojkot olympijských her v Moskvě 1980

Po tom co SSSR provedla invazi do Afghánistánu v prosinci 1979, americký prezident Jimmy Carter spolu promýšlel řadu odvetných akcí, kterými by odpověděl na

tento akt agrese ze strany SSSR. Carter chtěl potrestat SSSR, ale neměl mnoho použitelných politických alternativ. Jeho vláda zvažovala různé vojenské akce, ekonomické sankce, nepřímou podporu afghánským rebelům, veřejné odsouzení a celosvětovou publicitu pro tento akt (Tomlinson, 1984: 66). SSSR mělo právo veta v Radě bezpečnosti OSN, nebylo proto možné využít nástrojů OSN. Jimmy Carter sám řekl, že přímá vojenská akce ze strany USA není vhodná. To vedlo k soustředění se na mediální kampaň, snažící se upozornit na zásah SSSR v Afghánistánu a na to, jak je tento zásah nesprávný a tím negovat snahu SSSR o získání souhlasu či legitimacy svého zásahu ze strany spojenců USA a zemí třetího světa (Tomlinson, 1984: 72). V tu dobu přichází olympijské hry v Moskvě v roce 1980, kde SSSR chce získat prestiž a pozitivně ovlivnit názor ostatních států na svou zem. Tyto hry se stávají Carterovým cílem a zároveň zahraničně-politickým nástrojem.

3.3 Důvody pro bojkot a plánované důsledky bojkotu

Když byla Moskva vybrána jako hostitel olympijských her, okamžitě rozjela propagandistickou kampaň. Sovětské noviny brzy psaly o tom, že výběrem Moskvy jako hostitele her, mezinárodní olympijský výbor uznal sovětskou mírovou zahraniční politiku a stabilní domácí politickou situaci SSSR. Bylo proklamováno, že toto je zlomový okamžik olympijských i světových dějin a pokud to takto vidí mezinárodní olympijský výbor, zbytek světa se může přidat (Riordan, 1988: 349-359).

Prezident USA Jimmy Carter nebyl nadšen rozhodnutím mezinárodního olympijského výboru o udělení pořádání her Moskvě, ale nikdy nenavrhl bojkot her před invazí SSSR do Afghánistánu. Toto rozhodnutí bojkotovat olympijské hry v Moskvě přímo souviselo se sovětskými akcemi v Afghánistánu. Je zřejmé, že tento bojkot je myšlen jako upozornění nebo kárná výtka a ne jako nástroj, jak donutit Sověty odejít z Afghánistánu. Carterova administrativa se nikdy nedomnívala, že by kvůli tomu SSSR

z Afghánistánu odešlo. USA přesto vydalo protestní žádost. Podmínkou bylo stažení sovětských vojsk z Afghánistánu s nejzazším termínem 20. 2. 1980, jinak se USA neúčastní olympijských her v Moskvě (Rosner, 2009: 49).

USA nikdy nepředpokládalo, že žádosti bude vyhověno. Vzhledem k tomu, že žádost byla zveřejněna 15. 1. 1980, bylo v podstatě nemožné pro SSSR stáhnout 80 až 100 tisíc vojáků z Afghánistánu v době 1 měsíce. A navíc, kdyby SSSR poslechlo a jednotky stáhlo, bylo by poníženo a jeho globální moc by výrazně klesla. To se ale nemohlo v dané situaci stát a Carter to věděl, protože před vypršením termínu sám řekl národnímu olympijskému výboru, aby si nedělal zbytečné naděje o účasti USA na olympijských hrách. Ačkoliv tato žádost byla veřejně prezentována jako symbol dobré vůle USA, které dává SSSR férovou šanci, aby napravilo svoje konání, nikdy nebyla tato žádost oficiálně předána a tlumočena Sovětskému svazu. Bojkot byl, podle Cartera, pouze z kárných důvodů (Rosner, 2009: 50).

Carter a jeho poradci předpokládali, že velký bojkot by nejen přivolal spoustu pozornosti k sovětské invazi do Afghánistánu a tím přinutil občany jiných států i SSSR k odmítnutí invaze, ale zároveň by zničil sovětské ambice uspořádat ty nejvelkolepější hry v historii a tím poškodil jejich plány na získání mezinárodní legitimacy a respektu pro svou zemi. Carter věřil, že pokud svět přesvědčí o tom, že hry v Moskvě jsou především plánem SSSR, jak co nejlépe prezentovat komunistický systém světu, než ryzí ukázkou mezinárodního sportovního soupeření, pak bude SSSR obviňována z politizace olympijských her a velmi jí to uškodí na mezinárodní scéně (Hill, 1999: 19-29).

Kdyby svět olympijské hry v Moskvě nesledoval, pak by jejich rozrušení mohlo překazit plánovaný úspěch SSSR v uspořádání a vedení takto organizačně náročné akce. Dále kdyby dost sportovně silných zemí odmítlo svou účast, úroveň sportovních klání

by se rapidně snížila a mohlo by to dojít až do stadia, kdy olympijské hry v Moskvě by zřejmě byly nejslabšími v dějinách. Také by to mohlo znamenat znatelný úbytek turistů, který by měl za následek výrazné ekonomické ztráty pro SSSR. Nejdůležitější pro Cartera ale bylo to, že tímto bojkotem chtěl demonstrovat odolnost a sílu USA a rozhodnutí postavit se veřejně sovětské agresi v Afghánistánu (Hill, 1999: 19-29).

Náměstek mistra zahraničí Warren Christopher naznačil, že jestli USA dovolí, aby sportovní klání pokračovalo jako obvykle, po tom, co jasně naznačilo, že vzájemné vztahy nebudou pokračovat jako obvykle, tak tím může být vyslán rozporuplný signál veřejnosti, který by mohl podkopat sílu USA (Berg, 2008: 77). Zde je sport jasně propojen se strategickými zájmy státu a stává se nástrojem zahraniční politiky státu. Toto jasně demonstruje potřebu bojkotu pro podporu předcházejících oficiálních výroků ohledně SSSR a její politiky. Také to demonstruje to, čeho se Carter a jeho administrativa obávala a to byla ztráta důvěry veřejnosti ve vládu a její pevnost.

Íránská krize amerických rukojmí spolu s invazí do Afghánistánu podpořila názor, že SSSR sílí a Amerika oslabuje. Tato ukázka slabosti měla za následek ztrátu důvěry v prezidenta Cartera a zároveň po něm nepřímo žádala, aby nějak odpověděl na invazi do Afghánistánu. Bojkot her v roce 1980 by proto nejen demonstroval pevnost amerického rozhodnutí odmítnout invazi, ale zároveň by USA ukázala světu, že se nebojí zaujmout pevné stanovisko založené na morálním přesvědčení. To všechno byly motivující faktory, které vedly prezidenta Cartera k vyhlášení bojkotu.

Úmysl USA potrestat Sovětský svaz a demonstrovat tak svou sílu je přímo reflektována ve snaze prezidenta Cartera získat ve světě co nejvíce spojenců a podpory bojkotu (Rosner, 2009: 51). Unilaterální akce USA by byla ošidná, protože kdyby USA nenašla spojence a neměla podporu mezinárodní komunity, bylo by to velmi slabá ukázka síly. Dále kdyby USA byla jedinou bojkotující zemí, tak by mohla být obviněna

z politizování her. Jenom velký a rozsáhlý bojkot by významně oslabil kvalitu sportovních klání na olympijských hrách a dodal legitimitu protestu. Bylo zásadně důležité pro USA získat co nejvíce podpory, jak to jen bylo možné. To mělo za následek snahu ovlivnit i atleticky silné státy, které však nebyly tradičními americkými spojenci, jako například Keňa. USA vyslalo speciální delegace, které měli hledat podporu u spojenců i u nezařazených zemí Třetího světa. Příkladem budiž vyslání boxerské ikony a zlatého medailisty z Olympijských her v Mexiku 1960 Muhammada Aliho do Afriky, kde plnil roli amerického olympijského vyslance (Rosner, 2009: 52).

Bojkot olympijských her v Moskvě měl jen neurčitý úspěch. Ačkoliv způsobil významné starosti a potíže SSSR, neměl předpovídaný oslabující efekt, který si USA přálo. To bylo zapříčiněno několika faktory.

Byla to neochota mezinárodního olympijského výboru připustit bojkot velkého rozsahu, odolnost a síla sovětské vlády a neschopnost USA přesvědčit všechny své spojence o správnosti bojkotu. Spousta zahraničních představitelů poznamenala, že jedním z nejdůležitějších faktorů pro omezený úspěch bojkotu byla neschopnost Carterovi administrativy pochopit komplexnost a sílu olympijského hnutí. Podle nich by lepší porozumění tomuto hnutí znamenalo střídmost v odhadu předpokládaných účinků bojkotu. To bylo například zřejmé, když americký národní olympijský výbor nejdříve velmi váhal nad schválením bojkotu, protože si uvědomoval marnost Carterova snažení, ale nakonec musel bojkot stejně přijmout za vlastní (Bairner, 2009: 30).

Navzdory Carterově snažení o získání co největší podpory bojkotu ve světě, přes 80 národů a přes 5000 sportovců se zúčastnilo her v Moskvě. Byly mezi nimi i Francie a Velká Británie, což znamenalo velký zásah pro Amerikou vedený bojkot. Jejich účast demonstrovala neschopnost Carterovi administrativy zmobilizovat západní spojence do jedné fronty a vytvořila v této frontě trhliny.

Carterova snaha však nevyšla úplně naprázdno. 65 zemí nakonec olympijské hry v Moskvě bojkotovalo, čímž se tento bojkot stal největším v dějinách. Mezi těmito zeměmi byly například Kanada, Japonsko, Západní Německo, nebo komunistická Čína. Je zde nutné podotknout, že počet zemí bojkotujících hry v Moskvě byl výrazně nižší, než 104 zemí, které veřejně odmítli invazi do Afghánistánu a volali po okamžitém stažení sovětských vojsk z Afghánistánu (Burstyn, 1999: 24).

Neschopnost získat všechny americké spojence k připojení se k bojkotu byla také zapříčiněna proti-kampaní ze strany mezinárodního olympijského výboru. Tento výbor jednal s představiteli národních olympijských výborů jednotlivých členských zemí stejně jako s oficiálními představiteli těchto zemí a snažil se získat podporu účasti těchto zemí na hrách v Moskvě. Tyto země se měly zúčastnit na základě tradice, ducha, ale i budoucnosti olympijského hnutí (Bairner, 2009: 33).

Tato kampaň se vyplatila, protože důkazem je účast zemí jako Francie, nebo Velká Británie, navzdory jejich spojenectví s USA.

Reálného potenciálu bojkotu zkazit hry v Moskvě si byly vědomi i sovětské představitelé. Hned po vyhlášení snahy USA přesvědčit co nejvíce států a vést je v tomto protestu, rozběhli silnou propagandistickou kampaň na diskreditaci USA jako morálního vůdce a také se snažili získat účast na olympijských hrách od co nejvíce zemí. Během tohoto procesu nabídlo SSSR mnoho pobídek zemím, které přislíbily svou účast na hrách. Země Latinské Ameriky a Afriky měli slíbený bezplatný let, ubytování i stravu. Mnoho Národních olympijských výborů dostalo finanční dotace od SSSR (Tomlinson, 2006: 42).

3.4 Účinky bojkotu

Účinky bojkotu na kvalitu jednotlivých sportovních klání se různí podle disciplíny a není to téma, které bych zde chtěl podrobně rozebírat. Je nutné podotknout, že hry v Moskvě byly celkově na vysoké úrovni. Navzdory bojkotu zde padlo 36 světových rekordů a 39 olympijských rekordů.

Co se týče domácí politické situace v SSSR, tak bojkot měl téměř nulový efekt. Ačkoliv si Carter myslel, že mezinárodní bojkot podkopá důvěru obyvatel v sovětskou vládu a vytvoří opoziční frakce v politickém systému SSSR (Rosner, 2009: 59). Myslel si, že tato jasná zpráva velké skupiny států o rozhořčení nad sovětským konáním vyše jasný signál pro obyvatelstvo Ruska. Carter však podcenil sílu ruské propagandy a jejich schopnost kontrolovat a cenzurovat média. Jakmile bylo jasné, že bojkot je reálný, Rusko rozjelo kampaň na pošpinění USA. USA bylo napadeno za vymezení se vůči olympijským ideálům humanity a bratrství a prezident Carter byl napadán za to, že chce znovu získat svou ztracenou popularitu v roce prezidentských voleb.

Za úspěch se dá považovat zmaření snahy SSSR proniknout skrze olympijské hry na západní trhy a také měl tento bojkot za následek snížení sledovanosti her. To mělo za následek mnohem menší televizní pokrytí a sledovanost. Moskva s velkou sledovaností počítala a stavěla na ní svou kampaň.

Ekonomické dopady her jsou sporné, jelikož nikdy nebyly zveřejněny přesné statistiky ohledně příjmů a výdajů z pořádání olympijských her. Nicméně ze sovětské finanční zprávy pro mezinárodní olympijský výbor vyplývá, že celkové výdaje olympijských her byly zhruba 1,26 miliardy dolarů a příjmy byly zhruba 1,1 miliardy

dolarů. Schodek her se tedy pohybuje někde kolem 150 milionů dolarů, i když někteří odborníci tvrdí, že byl vyšší (Rosner, 2009: 46).

Domácí podpora bojkotu byla v první fázi velmi pozitivní. Američané plně podporovali Carterovo rozhodnutí o nutnosti trestu pro SSSR kvůli invazi do Afghánistánu. Ještě více vítali, že tento trest je bez nutnosti riskovat ztrátu amerických životů při potenciálním vojenském zásahu. Rezoluce o bojkotu 386-12 byla schválena v obou komorách parlamentu v lednu 1980, kdy 61 procent Američanů stálo za prezidentem Carterem. Nejen díky tomuto rozhodnutí začala Carterova popularita rázně klesat a svého minima dosáhla v době konání her v Moskvě, kdy byla na 21 procentech (Rosner, 2009:47). Předpoklad, že američtí občané budou vinit SSSR za zmařené sny amerických atletů, se nevyplnil. Bylo tomu přesně naopak, obyvatelstvo začalo obviňovat prezidenta Cartera.

Kromě ekonomických ztrát je těžké přesně zhodnotit účinnost tohoto bojkotu. Pokud bych ho přesto měl zhodnotit, tak nebyl příliš úspěšný. Carter jasně světu demonstroval svou odhodlanost stát si za svým rozhodnutím a morálně vést svobodný svět v dobách Studené války. Bojkot také zmařil plánovanou propagandistickou kampaň ze strany sovětské vlády, díky slabému mediální pokrytí olympijských her v Moskvě. Díky tomu Sověti nezískali takovou mezinárodní legitimitu a prestiž, o kterou usilovali. Celkově 65 národů hry bojkotovalo, ale to nemělo vliv na vysokou kvalitu her, ani na významné ovlivnění domácí nebo mezinárodní politické situace SSSR. Sovětské vládě se podařilo naprosto kontrolovat domácí veřejné mínění a bojkot neměl téměř žádný vliv na ruské obyvatelstvo.

Výsledkem bojkotu byla tedy Carterova jasná demonstrace vést dál ideologický souboj se SSSR, ale samotný bojkot neměl oslabující účinky, ve které Carter doufal.

Sport zde byl jasně použit jako nástroj zahraniční politiky státu, který se ovšem neosvědčil jako účinný.

Bojkot olympijských her v Moskvě v roce 1980 vedený USA, neměl příliš uspokojivé výsledky. Sport a olympijské hry se zde staly nástrojem zahraniční politiky USA a musím konstatovat, že to nebyl nástroj účinný. Ačkoliv bojkot zapříčinil nějaké sovětské finanční ztráty a snížení sledovanosti her, vše bylo draze zapláceno ztrátou popularity prezidenta Cartera a ukázkou nesoudržnosti západního bloku. Celkový účinek bojkotu byl nepodstatný, protože olympijské hry v Moskvě proběhly úspěšně.

4. Bojkot olympijských her v Los Angeles 1984

Po olympijských hrách v roce 1972 a 1976 nebylo jejich pořádání vůbec v kurzu. Hry se významně rozrostly v 60. a počátkem 70. let. Zvýšil se počet národních olympijských organizací, sportů i sportovců. Úměrně tomu se rozrostly náklady na pořádání her spojené s dopravou, kvalitním ubytováním a stravováním tolika výprav a sportovců. Po teroristických útocích v Mnichově 1972 se také velmi zvýšil dohled nad bezpečností sportovců, což také mělo za následek prudké zvýšení nákladů. Po Montrealu 1976, který vykázal ztrátu 1 miliardu dolarů, se mnoha státům nechtělo jít do takto organizačně a finančně náročné akce. Výsledkem toho bylo, že Los Angeles bylo jediné město, které se hlásilo o pořádání olympijských her v roce 1984 (Miller, 2003: 26-32). Olympijský organizační výbor Los Angeles si byl natolik jistý svým vítězstvím, že navrhl kompletně nový finanční plán pro pořádání her, který rozezlil mezinárodní olympijský výbor, jelikož nepočítal s jeho finanční účastí.

Zásadní předpoklad nového finančního plánu se skládal z 2 částí. Za prvé omezit pompéznost olympijských her spíše než překonat okázalost her minulých a za druhé olympijský organizační výbor Los Angeles bude fungovat jako soukromá společnost. Tato společnost by financovala hry ze zdrojů vybraných na sponzorech, televizních právech a prodeji vstupenek a nemusí stavět příliš mnoho nových zařízení pro sportovce vzhledem k existujícím zařízením v Los Angeles, které byly na vysoké úrovni. Plán počítal s tím, že díky těmto opatřením bude základní rozpočet her mnohem nižší a že poprvé v dějinách budou olympijské hry ziskové (Westhead, 2004: 4-8).

Mezinárodní olympijský výbor se na tento plán díval velmi skepticky. Mezinárodní olympijský výbor se tradičně snažil finančně podporovat zvolená města kvůli prestiži her samotných. Okázalost her byla pro mezinárodní olympijský výbor velmi důležitá, jelikož byla součástí vize o stále větších a ohromujících olympijských

hrách. Také v olympijské chartě jasně stálo, že hostující město musí být finančně odpovědné za pořádání her, žádná soukromá společnost taková práva neměla mít. Toto mělo za následek dlouhá vyjednávání, kdy Los Angeles odmítalo změnit svůj finanční plán. Nakonec mezinárodní olympijský výbor uznal svou porážku a přiznal pořádání Olympijských her v roce 1984 městu Los Angeles. Stalo se tak ale až v roce 1979, později než je obvyklé (Westhead, 2004: 4-8).

Vítězství olympijského organizačního výboru Los Angeles nad mezinárodním olympijským výborem mělo dva důležité důsledky. Za prvé, ukázala, že síla mezinárodního olympijského výboru vychází přímo ze síly olympijského hnutí. Jestliže je hnutí silné, je více měst, která bojují o pořádání her, tak je snazší donutit města formulovat svoje nabídky podle mezinárodního olympijského výboru. Jestliže, jako to bylo v roce 1977, je hnutí oslabené bezpečnostními hrozbami, politickým vměšováním a zvyšujícími se náklady, tak si mezinárodní olympijský výbor musí vystačit s tím, co je dostupné. Nemůže si klást vysoké požadavky, pokud chce uchovat olympijské hnutí v chodu. Tato slabost olympijského hnutí v období od roku 1972 do roku 1984 je znázorněna na odmítnutí potrestání bojkotujících Afrických národů v roce 1976. To samé platí pro USA při bojkotu her v roce 1980 a SSSR při bojkotu v Los Angeles v roce 1984. Bylo předpokládáno, že by to mělo nedozírné následky na olympijské hnutí, kdyby potrestalo jediné dvě velmoci, které měly dostatek zdrojů a chuti pokračovat v aktivní podpoře a rozvoji olympijského hnutí a myšlenek (Miller, 2003: 35).

Druhý důsledek, pro můj rozbor mnohem důležitější, je ten, že soukromné financování olympijských her v Los Angeles učinilo město Los Angeles, potažmo USA mnohem méně zranitelnými vůči negativním efektům případného bojkotu her ze strany jiných států. Jedním z cílů bojkotu her v Moskvě bylo způsobit ekonomické ztráty tím, že SSSR připraví o předpokládané příjmy související z přílivu turistů a mediální sledovanosti. Dále bylo předpokládáno, že sovětských turistů bude v Los Angeles

mnohem méně, než amerických turistů v Moskvě, což byla pravda. A kdyby přece jen nějaké ztráty vznikly, tak za ně byl odpovědný olympijský organizační výbor Los Angeles. Ani město Los Angeles, ani ptažmo USA neměli nést odpovědnost. Toto je velmi důležitý důsledek, jelikož i celkovou odpovědnost za hry a jejich bojkot přenášel na soukromou společnost, místo USA jako zemi (Miller, 2003: 36).

4.1 Důvody pro bojkot a plánované důsledky bojkotu

Obavy ze sovětského bojkotu se naplnily 8. 5. 1984, kdy SSSR vyhlásilo rozhodnutí o bojkotu olympijských her v Los Angeles. Oficiálním důvodem byly obavy o bezpečnost sovětské výpravy, plus obavy z proti sovětských protestů a nálady v USA (Peppard, 1993: 102). Už jen v tomto vyjádření je patrné propojení olympijských her a zahraniční politiky státu. SSSR projevovalo nesouhlas s politikou USA a snažilo se prostřednictvím bojkotu toto ovlivnit.

Sovětské obavy ohledně bezpečnosti a proti sovětských protestů nebyly bezdůvodné. Ačkoliv olympijský organizační výbor Los Angeles jasně potvrdil, že protestující nebudou do olympijské vesnice vpuštěni, ostatních částí Los Angeles se toto nařízení netýkalo a protestovat zde bylo možné. Proti sovětské náladě byly velmi patrné v americké společnosti a politice. Podle představitelů SSSR byly olympijské hry zneužité a zpolitizované a měli podněcovat nenávisť vůči Sovětskému svazu. Sovětsí představitelé si také dělali velké obavy o bezpečnost svých atletů v cizím městě. Byli také velmi kritičtí vůči připravovaným bezpečnostním opatřením. Další roztržku způsobilo odmítnutí sovětského agenta KGB olympijským organizačním výborem Los Angeles. Tento agent měl mít neomezený přístup do všech příslušných míst a zajišťovat tak bezpečnost sovětských sportovců (Peppard, 1993: 103).

Ačkoliv Sověti prohlašovali, že bezpečnost je nedostatečná, podle olympijského organizačního výboru Los Angeles bylo pro bezpečnost učiněno vše, co učiněno být mohlo. Podle tohoto výboru, bezpečnost byla dostatečně zajištěna pro členy sovětské výpravy. Důkazem, že obava o bezpečí svých sportovců zřejmě nebyla tím hlavním důvodem k bojkotu OH v Los Angeles, může být sovětské odmítnutí pozvání na inspekci bezpečnostních opatření a jednotlivých olympijských zařízení, které byly připraveny. SSSR se neobtěžovalo přijet a osobně se přesvědčit, zda stávající zabezpečení vyhovuje sovětským požadavkům (Leopard, 1993: 103).

Důvody k bojkotu byly v první řadě politického rázu. Sovětský svaz preferoval demokratického kandidáta v prezidentském křesle USA. 1984 byl volební rok a podle některých analytiků byl sovětský bojkot olympijských her v Los Angeles plánován tak, aby poškodil republikánského prezidenta Ronalda Reagana, který obhajoval svůj úřad po prvním termínu. Toto je potvrzeno i Maratem Gramovem, v té době předsedou sovětského národního olympijského výboru. Gramov potvrdil, že hlavním důvodem pro bojkot her v Los Angeles, bylo znatelné zvýšení proti sovětské náladě v politice USA (Riordan, 1988: 349-359). Vláda USA podle něj vykořisťovala olympijské hnutí a jeho ideály ve svůj vlastní politický prospěch a výhodu ve volební kampani pro prezidentské volby v roce 1984. Toto ostře kontrastuje s finančním plánem Los Angeles na oproštění her od státního nebo mezinárodního vlivu. Jiní analytici naznačují, že se SSSR bálo, že prohraje souboj o počet medailí získaných na hrách a tím zneváží svůj sportovní program. Dalším důvodem pro bojkot her v Los Angeles by mohla být odvěta za americký bojkot her v Moskvě. Ve všech případech je jasná propojenost sportu a politiky a je zde sportu využíváno jako nástroje zahraniční politiku státu. SSSR se snažilo zlepšit svoji prestiž a respekt v zahraničí tím, že si pevně stálo za svým rozhodnutím o správnosti bojkotu. Také se snažilo poškodit pozitivní obraz her, stejně jako ekonomickou stránku pořádání her.

Pokud budeme analyzovat dopady tohoto bojkotu, je očividné, že navzdory důvodům nebo cílům bojkotovat hry v Los Angeles, toto konání nemělo téměř žádný vliv na kvalitu her nebo jejich celkovou ekonomickou bilanci.

4.2 Účinky bojkotu 1984

Velkým selháním byla snaha SSSR získat širokou podporu pro svůj bojkot. Sověti se snažili přesvědčit Evropu, Afriku, i Asii, aby je podpořila. Pouhých 14 národů bojkot nakonec vyhlásilo. Byly to východoevropské státy a sovětsí spojenci, například Kuba, Severní Korea, nebo Vietnam. Olympijských her se zúčastnilo rekordních 140 zemí, které na žádost olympijského organizačního výboru Los Angeles posílily svoje výpravy, aby tak nahradily bojkotující země (Rosner, 2009: 55).

Olympijský organizační výbor Los Angeles byl kladně hodnocen za skvělé zorganizování Olympijských her. Sportovní i ubytovací zařízení byly na vysoké úrovni, doprava fungovala dobře a bezpečnostní opatření byly dostatečné a zajistily bezproblémový chod her. Speciální fond, který byl zřízen pro případ bezpečnostní krize, byl nakonec jednou z hlavních částí zisku z hospodaření olympijského organizačního výboru Los Angeles během pořádání OH (Westhead, 2004: 4-8).

Jedním z účinků bojkotu, který Olympijské hry v Los Angeles opravdu poškodil, byla menší konkurence v některých sportech. Ačkoliv pouze 14 národů odmítlo účast na hrách v Los Angeles, tyto národy získaly více než polovinu zlatých medailí na Olympijských hrách v Montrealu v roce 1976. I bez účasti atletů z těchto 14 zemí byly překonány 3 světové rekordy a 80 rekordů olympijských. Celkově byly tyto hry po sportovní stránce velmi kvalitní. USA se stala suverénně nejúspěšnější zemí (Rosner, 2009: 55).

Pokud SSSR sledovalo bojkotem poškození amerického prezidenta Ronalda Reagana a jeho snahy o znovuzvolení do prezidentského úřadu, pak se tento předpoklad minul účinkem. Ronald Reagan prezidentské volby v roce 1984 vyhrál. Jedním z důvodů jeho úspěšné kampaně byly i zdárně zvládnuté Olympijské hry v Los Angeles. Sportovní úspěchy amerických sportovců na těchto Olympijských hrách byly Během posledních měsíců Reaganovi kampaně zmiňovány v jeho projevech. Reagan zde propojoval úspěch na hrách s úspěchem, který čeká USA pod jeho vedením. Reagan nevynechal jediný okamžik, aby nezopakoval, že USA je národem šampiónů (Rosner, 2009: 56). Navzdory sovětské snaze ovlivnit bojkotem prezidentské volby ve prospěch demokratického kandidáta Waltera Mondaleho, Olympijské hry nakonec sehrály důležitou roli ve prospěch Reagana.

V poslední řadě je nutné rozebrat ekonomický dopad bojkotu. Jeho vliv na finanční ztrátovost her byl minimální. Olympijské hry v roce 1984 v Los Angeles vykázaly příjmy v hodnotě 718 milionů dolarů a zisk činil 222 milionu dolarů. Sovětské naděje, že bojkot významně poškodí finanční stránku pořádání her, se nenaplnily. Finanční plán olympijského organizačního výboru, který převedl veškerou zodpovědnost na bedra soukromé společnosti, v tomto případě olympijského organizačního výboru Los Angeles, se osvědčil. Od roku 1984 se většina pořádajících měst snažila napodobit obchodní model financování olympijských her podle tohoto vzorce. Úspěch těchto her byl jedním z hlavních důvodů pro znovuoživení olympijského hnutí. Po konání her v Los Angeles 6 dalších měst podalo žádost o pořádání olympijských her v roce 1992. Organizátoři her v Los Angeles poznamenali, že bojkot měl v podstatě nulový efekt (Rosner, 2009: 57).

Bojkot olympijských her v Los Angeles v roce 1984 neměl uspokojivé výsledky. Celospolečenská nálada v USA byla proti sovětská, proto nikdo nebyl ohromen

z neúčasti SSSR na hrách. Soukromé financování her sloužilo jako imunita pro vládu USA a město Los Angeles, kdyby se stalo něco nepředpokládaného. Hry vykázaly bezprecedentní zisk. SSSR chtělo využít bojkotu k ovlivnění prezidentských voleb v USA ve prospěch demokratického kandidáta Waltera Mondaleho. Efekt byl přesně opačný, protože Reagan využil úspěšných olympijských her v Los Angeles v závěru své kampaně jako prvku, který sehrál důležitou roli při jeho znovuzvolení. Dá se z toho vyvodit, že bojkot olympijských her má jako nástroj zahraniční politiky omezený politický potenciál, obzvláště když ho porovnáme s velkým politickým potenciálem, který plyne z účasti na olympijských hrách a jejich kladném hodnocení.

4.3 Shrnutí bojkotů olympijských her v letech 1980 a 1984

Jedinými opravdovými oběťmi těchto bojkotů jsou sportovci, kteří byli donuceni vzdát se svých snů a ambicí o účasti na olympijských hrách. Staly se nešťastnými oběťmi politiky dvou velmocí, které jejich snažení, ideály a roky tréninku využily při uskutečňování zahraniční politiky. Olympijské hry ale nejsou takto myšleny. Mají být symbolem humanity, přátelství, setkávání a velkých lidských výkonů. Mají být nástrojem, který šíří myšlenky olympijského hnutí a podporuje tak dobrou vůli a celosvětový soulad. Nemají být nástrojem vlád, kterým se snaží zlepšit svůj obraz v zahraničí, nebo cíleně poškodit jiný stát. Pouze ryzí sportovní klání a výhody z něj plynoucí by měly být ústředním bodem olympijského hnutí. Politické vměšování je vždy problémem, ale schopnost her pokračovat dál navzdory pokusům o jejich rozrušení bojkoty, potvrzuje jejich odolnost, vůči snaze bojkotujících zemí o odvedení pozornosti od her k politickým tématům.

V roce 1980 se USA snažila bojkotem podkopat sovětskou moc a rozrušit konání olympijských her v Moskvě. Carterův plán měl však téměř opačný efekt, než americký prezident předpokládal. Carter doufal, že se všechna vina bude svalovat na sovětskou

ideologii, která znemožnila poklidný průběh her. To se bohužel nepotvrdilo. V americkém aliančním systému se objevily trhliny, když významní spojenci jako Velká Británie nebo Francie odmítly podpořit americký bojkot her. Toto byla významná porážka na mezinárodním diplomatickém poli pro prezidenta Cartera, jelikož nedokázal vyjednat dostatečnou podporu pro bojkot. To se nakonec obrátilo proti němu a odrazilo se to také na jeho prohře v prezidentských volbách v roce 1980.

V roce 1984, SSSR využila stejné taktiky jako USA v roce 1980 a pokusila se podkopat sílu USA a rozrušit olympijské hry v Los Angeles vyhlášením bojkotu. Navzdory bojkotu byly tyto hry velkým úspěchem. Pro USA byly úspěchem jak symbolickým, protože američtí atleti byli nejlepší, tak finančním, protože tyto hry byly poprvé řízeny soukromě a byly ziskové. Tento úspěch hrál velkou roli při znovuzvolení prezidenta Reagana v roce 1984.

Sport a olympijské hry se v těchto příkladech neosvědčily jako účinný nástroj zahraniční politiky státu, protože pozitivní dopady pořádání her převládly nad negativními dopady jejich bojkotu. Olympijské ideály navzdory všem protestům přetrvaly dodnes. Určité politické projevy budou stále součástí olympijských her. Může to být nervozita před utkáním mezi znepřátelenými státy na olympijské půdě, nebo to může být hraní národním hymen a nošení národních úborů. Přímé bojkoty olympijských her mají podle mého rozboru omezenou účinnost a nebudou v budoucnu využívány jako nástroj zahraniční politiky státu.

5. Závěr

V závěru své práce nejdříve přednesu základní argumenty mojí práce, které pak propojím do jednoho celku. Argumentem se kterým pracuji od úplného začátku je ten, že moc státu nevyplývá jen z její *tvrdé* složky, *hard power*, ale že existuje také složka *měkká*, ze které vychází koncept *soft power*. Tento koncept je založen na předpokladu, že stát může dosáhnout zamýšlených zahraničně-politických cílů skrze *měkké* prostředky.

Soft power nabývá v poslední době na významu, jelikož užití *hard power* se stalo nákladným. *Hard power* je založena na vojenských nebo ekonomických hrozbách. Využívá pobídky nebo donucovací prostředky. Tyto prostředky se staly příliš drahými, protože 20. století přineslo několik zásadních změn ve fungování mezinárodních vztahů. Díky rozvoji informačních technologií, které přispěly k dostupnosti informací široké veřejnosti, se zvedla vlna nacionalismu po celém světě a občanská informovanost o mezinárodním dění. Dále hrozba jaderné války přiměla státy uvažovat o jiných politických alternativách než užití vojenské síly v mezinárodních vztazích. Důležitým důvodem je také změna společenského klimatu po Druhé světové válce a přeorientování států na blahobyt, místo na vojenství. V souvislosti s tím, a také v souvislosti s rozvojem informačních technologií, také vzrostla role veřejného mínění, ať už doma, nebo v zahraničí a začala ovlivňovat státní politiku.

To všechno zapříčinilo nárůst významu *soft power*, který je i základním teoretickým východiskem pro můj rozbor. *Soft power* je založena na premise atraktivity státu pro zahraniční veřejnost a je odvozena od přitažlivých univerzálních hodnot, silné kultury, politiky a institucí. *Soft power* má různé zdroje. Nye píše, že třemi základními zdroji *soft power* státu jsou jeho kultura, hodnoty a zahraniční politika. Pro moji práci je

důležitá kulturní dimenze *soft power*, jejíž součástí je i filmový a zábavní průmysl, kam řadím i mezinárodní sport a sportovní přenosy z něj plynoucí.

Když se podívám na zdroje *soft power* USA, tak vyjma velikosti, ekonomiky, vyspělosti a dalších věcí, je to právě filmový a zábavní průmysl, který má velký kulturní potenciál v mezinárodním prostředí. Nye tvrdí, že jedním ze zdrojů americké *soft power* je například Hollywood, nebo Michael Jordan, který je světově známým basketbalistou. Americký sport je celosvětově sledován a může hrát důležitou roli při sdělení amerických hodnot a postojů v zahraničí. Stejnému účelu mohou sloužit i olympijské hry, které jsou největším pravidelně pořádaným setkáním lidí z různých zemí a těší se obrovské sledovanosti po celém světě. Americký tým vždy usiloval o první místo v žebříčku počtu medailí národů a bojoval většinou se SSSR o tuto poctu.

Zdroje *soft power* SSSR těžily také z velikosti, ekonomiky, líbivé rétoriky, hodnot a mnoha dalších věcí. Zároveň však SSSR těžila také ze svého, státem řízeného, sportovní programu, který měl za cíl dosahovat co nejlepších výsledků na mezinárodní scéně a přitáhnout tak co nejvíce pozornosti. Tento program byl financován státem a byl pro komunistickou stranu velmi důležitý kvůli předpokládanému pozitivnímu účinku na legitimitu sovětského společenského systému a pozitivnímu ovlivnění obrazu státu v mezinárodní komunitě. I zde Nye uvádí ve své knize jako příklad důležitost počtu medailí získaných na olympijských hrách.

Proto se domnívám, že sport a úspěchy v něm dosažené byly relevantní zdroje *soft power* USA a SSSR během 70. a 80. let 20. století.

Soft power je mocí přitažlivou. Má stejné cíle jako *hard power*, což je snaha ovlivnit chování, mínění, nebo preference lidí v zahraničí, má však *měkké* prostředky,

kterých využívá k dosažení těchto cílů. Schopností *soft power* totiž je přitáhnout pozornost a změnit něčí názor nebo náhled na věc. Nástrojem *soft power* je *veřejná diplomacie*, anebo bilaterální nebo multilaterální diplomacie. Pro můj rozbor je relevantní koncept *veřejné diplomacie*, který počítá jak se státními aktéry, tak s nestátními. Nestátní aktéři mohou být různé dobrovolné organizace, skupiny, jedinci, korporace, atd. Řadím sem i mezinárodní sportovní organizace, zvláště pak mezinárodní olympijský výbor.

Veřejná diplomacie je nástrojem *soft power*. Je to činnost zaměřená na utváření a ovlivňování představ o státu a je tedy nástrojem, kterým se dají prosazovat zahraničně-politické cíle státu. Prostředkem *veřejné diplomacie* je veřejná komunikace se zahraniční veřejností, může to být například skrze média jako je televize, rozhlas, atd. *Veřejná diplomacie* je často zaměňována s *propagandou*, protože oba koncepty mají totožné nástroje i cíle. *Propaganda* je však vnímána spíše negativně, protože je dávána do souvislosti s totalitními režimy. Je složité přesně rozlišit tyto koncepty, jelikož mohou být užívány současně. Vycházím ze dvou předpokladů. Za první, že tento rozdíl je pro mnou práci irelevantní, kvůli jeho těžké uchopitelnosti a nejasné definovatelnosti. Druhý předpoklad je, že jak *veřejná diplomacie*, tak *propaganda*, mají téměř stejné charakteristiky.

Kulturní složka je důležitou součástí *soft power* i *veřejné diplomacie*, jelikož představuje zdroj moci. Kulturní potenciál státu vytváří kapitál, který se dá využít k utváření a vymezování pozice na mezinárodní scéně. Tímto kulturním potenciál se zabývá koncept *kulturní demokracie*, který je součástí *veřejné diplomacie*. Prostřednictvím *kulturní diplomacie* může stát předávat zprávy do zahraničí a tím pádem podle teorie *soft power*, být schopen ovlivnit chování lidí v zahraničí a zároveň tak sledovat svoje zahraniční zájmy.

Součástí této kulturní složky je také mezinárodní sport a sportovní akce, které jak jsem již dříve prokázal, jsou zdrojem *soft power* státu. Mezinárodní sport je sledovaný a je tedy ideálním místem pro politickou prezentaci. Sportovní klání se pak můžou stát nástrojem *kulturní diplomacie* pro předávání zpráv zahraniční veřejnosti.

Mezinárodní sport a úspěchy v něm dosažené byly v období Studené války pro USA a SSSR velmi politicky důležité, jelikož, podle nich, přímo souvisely s mezinárodním respektem a prestiží. V obou zemích politici těžili ze sportovních úspěchů svých výprav na mezinárodní scéně. V USA byl sport nástrojem ideologického vyjádření, posílení statusu země, nebo získáním mezinárodní legitimacy a prestiže. To samé platí i o SSSR. Množství medailí získaných na olympiádě bylo pro SSSR i USA měřítkem statusu země ve světě a také měřítkem odhodlání a vyspělosti národa. V obou zemích byl sport propojen s politikou, v případě SSSR to platí doslova, protože byl přímo shora řízen a kádrován komunistickou stranou.

Toto propojení se přesně potvrzuje v rozboru amerického bojkotu olympijských her v Moskvě v roce 1980 a stejně tak v rozboru sovětského bojkotu olympijských her v Los Angeles v roce 1984.

Americký bojkot olympijských her v Moskvě byl přímo odvozen ze sovětské invaze do Afghánistánu v roce 1979, která velmi rozezabila USA. Prezident Carter považoval vojenský zásah za nevhodný a rozhodl se využít nadcházejících olympijských her v Moskvě jako nástroje *kulturní diplomacie* a vyhlásil jejich bojkot. Olympijské hry byly prostředkem ke komunikaci zprávy do zahraničí. Prezident Carter tímto krokem sledoval zahraničně-politické cíle USA a snažil se ovlivnit veřejné mínění v neprospěch SSSR. Předpokládal, že velký a mediálně sledovaný bojkot přivolá mezinárodní pozornost k invazi do Afghánistánu a tím přinutí občany SSSR i jiných států tuto invazi odmítnout. Carter se také snažil upozornit na zpolitizování her sověty, kteří je chtěli využít k propagaci a získání mezinárodní prestiže. Z mého rozboru vyplývá, že tento

bojkot se minul svým předpokládaným účinkem, ale potvrdil použití sportu jako nástroje zahraniční politiky státu.

Sovětský bojkot olympijských her v Los Angeles měl také politický podtext jako bojkot her v Moskvě. Nebyla to přímá odpověď na nějaký akt agrese, jako v případě sovětské invaze do Afghánistánu, ale důvody bojkotu byly dle mého rozboru v první řadě politické. SSSR zde sledovala svoje zahraničně-politické zájmy, protože vnímala zvýšenou proti sovětskou náladu v USA. SSSR preferovalo v prezidentském křesle spíše demokratického kandidáta, a proto se bojkotem snažila negativně ovlivnit veřejné mínění o prezidentu Reaganovi. SSSR také upozorňovala na zpolitizování her a snažila se tak podkopat americkou moc a legitimitu v mezinárodní komunitě a zároveň tak zlepšit svůj obraz v zahraničí. Bojkot her v Los Angeles se také minul svým účinkem. Potvrdil ale, že sport může sloužit jako nástroj zahraniční politiky státu.

To byly základní argumenty mé práce. Z nichž vyplývá následující závěr. Podle konceptu *soft power*, státy čerpají moc také z kultury. Sport je součástí kultury státu a může mít zahraničně-politický potenciál ve svém vlivu na zahraniční publikum. Nástrojem *soft power*, který využívá kulturního potenciálu státu, je *kulturní diplomacie*. Ta je součástí *veřejné diplomacie*, potažmo zahraniční politiky státu a jejím cílem je ovlivnění veřejného mínění v zahraničí a pozitivní ovlivnění obrazu státu v zahraničí. Prostředkem *kulturní diplomacie* je komunikace se zahraničím, za účelem dosažení nějakého cíle. Tato komunikace je závislá na velikosti a chápavosti publika. Významné sportovní akce, které mají celosvětovou sledovanost, jsou ideálním místem pro uskutečňování *kulturní diplomacie*. Například olympijské hry jsou takovou akcí. Bojkoty olympijských her v letech 1980 a 1984 toto jasně dokazují. Komunikace zde probíhala za účelem uskutečnění zahraničně-politických cílů USA a SSSR a to prostřednictvím předpokládaného ovlivnění veřejného mínění zahraničního publika. Tímto představuji sport jako specifický nástroj zahraniční politiky státu.

6. Seznam literatury

Allison, L. (2005): *The Global Politics of Sport: The Role of Global Institutions in Sport*. London: Routledge.

Bairner, A. (2009): *The Politics of the Olympics: A Survey*. London: Routledge.

Berg, Ch. (2008): Politics, not sport is the Purpose of the Olympic Games. *Institute of Public Affairs*. Volume 60, issue 3, page 15.

Burstyn, V. (1999): *The Rites of Men: Manhood, Politics, and the Culture of Sport*. Toronto: University of Toronto Press Incorporated.

Frey, J. a Eitzen, S. (1991): Sport and society. *Annual Review of Sociology*. Volume 17, page 503-522.

Hill, Ch. (1996): *Olympic Politics: Athens to Atlanta 1896-1996*. Manchester: Manchester Univeristy Press.

Hill, Ch. (1999): The Cold War and the Olympic movement. *History today*. Volume 49, issue 1, page 19-29.

Hill, J. (2003): Introduction: Sport and Politics. *Journal of Contemporary History*. Volume 38, page 355-361.

Hoberman, J. (2008): The Olympics. *Foreign Policy*. Issue 167, page 22-28.

-Howell, Reet (1975): The USSR: Sport and politics intertwined. *Comparative education*. Volume 11, issue 2, page 137-145.

Jarvie, G. (2006): *Sport, Culture, and Society: An Introduction*. London:Routledge

Levermore, R. a Budd, A. (2004): *Sport and International relations*. London: Routledge.

- Miller, D. (2003): *Athens to Athens: The Official history of the Olympic Games and the IOC, 1896-2004*. London: International Olympic Committee bibliography.
- Nye, J. (2004): *Soft Power. The Means to success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Peppard, V a Riordan, J. (1993): *Playing Politics: Soviet Sport Diplomacy to 1992*. Greenwich: JAI Press.
- Peterková, J. (2008): *Veřejná diplomacie*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Shaikin, B. (1988): *Sport and politics*. New York: Praeger.
- Riordan, J. (1988): The USSR and Olympic boycotts. *The International journal of the History of Sport*. Volume 5, issue 3, page 349-359.
- Rosner, S. a Low, D. (2009): *The Efficacy of Olympic Bans and Boycotts on effectuating International Political and Economic Change*. Austin: University of Texas.
- Tomalová, E. (2008): *Kulturní diplomacie, Francouzská zkušenost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- Tomalová, E. (2006): Francouzská zahraniční kulturní politika. *Sborník západoevropských studií*. Praha: Karolinum. 6-80.
- Tomlinson, A. a Young, Ch. (2006): *National Identity and Global Sports Events: Culture, Politics, and Spectacle in the Olympics and the Football World Cup*. New York: State University of New York Press.
- Tomlinson, A. a Whannel, G. (1984): *Five Ring Circus: Money, Power, and Politics at the Olympic Games*. New York: Pluto Press.
- Unesco, Mexico City Declaration, 1982, viz portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661mexico_en.pdf/mexico_en.pdf. 20.2.2012.

Westhead, R. (2004): The Greening of the games. *Canadian business*. Volume 77, issue 20, page 4-8.

7. Resumé

Sport and politics are not that far away from each other one would think. Even Pierre de Coubertain had some political aims when he proposed the creation of the modern olympic movement and olympic games. Some of the goals of the games were aimed at strengthening french spirit, international cooperation, and friendship. And Coubertain was not the last to use sport as a mean of politics. During 20th century, popular involvement in sports and politics dramatically increased, same as the importance of public opinion. This could not be left without the attention of political representatives of states who tried to use sport in their advantage. Sport sometimes became the tool of foreign policy.

Introduction of sport as a tool of foreign policy is the goal of my paper, which I will try to reach by putting sport and its use into the right theoretical concept and then by applying this concept to two selected examples from history. These examples are the olympic game boycotts in years 1980 and 1984.

The first part of my work is the theoretical part, in which I work with J. Nye's Theory of *soft power*. This Theory suggests that besides state's *hard power*, there is also a *soft power* which, is derived mainly from culture, political values, and foreign politics. This *soft power* is becoming more and more important, because *hard power* is becoming too costly to use, and the information revolution made information available to a broad specter of listeners which made them aware of international matters.

Soft power can be used to get the outcome we want, without using harsh means. It is based on influence by attractiveness. By *soft power*, state can change the perception of something by people abroad. One of the main sources of *soft power* are culture, values, and politics. In my work I deal with culture, because sport is part of it. Tool of *soft power*, for using culture in its advantage, is cultural diplomacy, which is part of public diplomacy. These concepts are aimed at affecting public opinion abroad. *Cultural diplomacy* is conducted through communicating messages to listeners abroad. Usually it is done through media. This is directly related to the boycotts of olympic games which happened in years 1980 and 1984. Sport was used as a mean of foreign

policy to change the public opinion abroad. Messages were communicated through media, and they were aimed at pursuing specific foreign policy goals.

I deal with these boycotts in the second and third part of my work. In the second part I describe the boycott of the Olympic games in Moscow in 1980 in bigger detail. Important is to point out, that the decision to boycott these games was political, based on the invasion of USSR to Afghanistan. USA was trying to change the public opinion of Soviet people and other nations, so they would condemn the invasion. USA was also trying to negatively affect the perception of USSR by international community. None of this happened, the games were a big success for Moscow, but it was proven, that sport was used as a tool of foreign policy.

In the third part of my paper I deal with the boycott of the Olympic games in Los Angeles in 1984. Soviet government issued a boycott of the games in 1984. The reasoning behind this decision was also political. USSR was trying to change the public opinion abroad in their favor and also undermine the popularity of President Reagan. The boycott was a failure and the games were a huge success. Also here was sport used as a tool of foreign policy by which USSR was trying to reach expected foreign policy goals.

By combining these three parts together I have introduced sport as a tool of foreign policy. Sport is a tool of *cultural diplomacy*, which is part of *public diplomacy*, which is a tool of *soft power*. *Soft power* was derived from sport, and communicated through boycotting of Olympics.